

İran'da Siyasi Gerilim: Ruhani'yi Benisadrlaştırmak!

Cumhurbaşkanı Ruhani 23 Haziran Cuma günü katıldığı Kudüs Günü töreninden ayrılırken kalabalık bir grup tarafından ısıklılandı ve yuhalandı. "Amerikan mollasına ölüm!" ve "Ruhani, Benisadr birlikteliğiniz kutlu olsun!" diye slogan atan protestoculardan kaçan Ruhani hızla arabasına bindi. Olayın ardından Ruhani destekçileri sosyal medya üzerinde "Ruhani yalnız değildir!" başlığı altında Cumhurbaşkanı'na destek kampanyası başlattı.

Iran Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani, 19 Mayıs'ta yapılan seçimde büyük başarı elde etti. 2013'te yapılan seçimlere kıyasla oylarını neredeyse %6 oranında (yaklaşık 5 milyon) artırdı. İranlı seçmenlerin çoğunluğu Ruhani'nin geçen dört yılda izlediği politikaları onayladığını ve önümüzdeki dört yıl için Ruhani ile devam etmek istediğini gösterdi. Ne var ki, halktan aldığı büyük desteğe rağmen Cumhurbaşkanı Ruhani'nin önümüzdeki dönemde içeriden ve dışarıdan yoğun baskılarla karşılaşması muhtemel. Hem Amerikan yönetiminin politikaları hem bölgesel gelişmeler hem de İran içindeki siyasi çekişme, Ruhani'nin ikinci dönemde işini bir hayli zorlaştıracak gibi görünüyor.

ABD'nin Rejim Değişikliği Politikasına Dönüşü

Önümüzdeki dönemde Ruhani'nin önündeki en büyük zorluklardan birisinin Donald Trump başkanlığındaki ABD ile ilişkiler olacağı açık. Trump'ın selevi Obama döneminde yapılan nükleer anlaşmadan memnuniyetsizliği ve İran'ın Ortadoğu politikasına karşı muhalefeti malum. Fakat Amerikalı yetkililer, bir adım daha ileri giderek George W. Bush döneminde yoğun şekilde tartışılan rejim değişikliği politikasını tekrar gündeme getirdi.

Amerikan Dışişleri Bakanını Rex Tillerson, 14 Haziran'da Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nde yaptığı konuşmada

hükümetinin İran politikasını şöyle anlattı: "(Bölgesel) hegemonyasını kırmak, nükleer silah geliştirme kabiliyetine erişmesini engellemek ve o hükümetin [rejimin] barışçı şekilde değişmesini sağlayabilmek için İran içindeki unsurları desteklemek." Fakat Tillerson yazılı açıklamasında rejim değişikliği anlamına gelecek bir ifade kullanmadı; Ulusal Güvenlik Konseyi Sözcüsü M. Anton da rejim değişimini açıkça destekleyen bir politikanın gündemde olmadığını söyledi. Bununla beraber Trump ekibindeki birçok kimsenin İran'da rejim değişikliğine sempatiyle baktıkları açık.

Rejim değişikliği politikasının tekrar gündeme gelmesi İslam Cumhuriyeti rejiminin muhaliflerini heyecanlandırıyor. Halkın

Mücahitleri Örgütü'nün (HMÖ) 1 Temmuz'da Paris'te düzenlediği yıllık 'Özgür İran İçin Büyük Buluşma' mitingine binlerce rejim muhalifi katıldı. HMÖ lideri Merzem Recevi, yürüyüşe katılanların "baskı altında olan, rejimi değiştirmek isteyen, demokratik, çoğulcu ve din-devlet ayrımı üzerine kurulu, nükleersiz bir hükümet isteyen milyonlarca İranlıyı temsil ettiğini" söyledi. Mitinge katılanlar arasında Rudi Guliyani ve John Bolton gibi Trump yönetimine yakın kişilerle bazı Kongre üyelerinin bulunması dikkat çekiciydi. Amerikalı siyasetçilerin yanı sıra Avrupa'dan ve Arap dünyasından farklı ülkelerden siyasi liderler de mitingde katıldı. Bunlar arasında en dikkat çeken kişilerden birisi, Suudi Arabistan eski İstihbarat Bakanı Prens Turki el-Faysal idi. el-Faysal, Ayetullah Hamanei ile İranlı yetkililerin İran halkına karşı işledikleri suçlardan dolayı yargılanması gerektiğini söyledi.

HMÖ'nün dışında İran'da yerleşik başka illegal muhalif gruplar da var. Bu gruplardan bazıları rejime karşı silahlı mücadele veriyor. Rejim muhalifi unsurların varlığıyla birlikte dışarıdan bu gruplara doğrudan veya dolaylı destek verilmesi İran güvenlik birimlerini teyakkuza geçiriyor. Rejim değişikliği söylem düzeyinde dahi kalsa hâlihazırda sıkı güvenlik tedbirleri altındaki İran'da güvenlik politikalarının daha da öne çıkmasına ve legal muhalefet üzerinde baskının artmasına neden oluyor. Nitekim, ABD'den gelen rejim değişikliği çağrılarının en sert tepki İranlı reformcu gruplardan geldi. ABD'nin İran'a yönelik politikasının sertleşmesi ve artan güvenlik kaygıları, muhafazakârları ve radikalleri

cesaretlendirirken, Cumhurbaşkanı Ruhani'yi zor durumda bırakıyor. Hasımları, Ruhani'yi izlediği politikalarla düşmana taviz vermekle ve İslam Cumhuriyeti kurumlarını zayıflatmaya çalışmakla suçluyor.

Hizipler Arası Mücadelenin Yükselmesi

Ruhani'nin seçimden gücünü artırarak çıkması hizipler arasındaki mücadelenin şiddetlenmesine ve muhafazakâr/radikal cenahın Ruhani'ye yönelik eleştirilerinin sertleşmesine neden oldu. Daha Ruhani'nin yeni hükümeti şekillenmeden rakipleri Said Celili öncülüğünde gölge kabine oluşturma çalışmasına başladı. Ruhani ile İslam Devrimi Muhafızları Ordusu (DMO) ve Yargı arasında sert tartışmalar ortaya çıktı.

Devrim Muhafızlarına yakın haber siteleri Cumhurbaşkanı Ruhani'yi seçim kampanyası döneminde DMO'ya saldırmak ve yıpratmakla suçladı. Nitekim Ruhani, kampanya döneminde DMO'nun füze çalışmalarını sergileyerek ve füzelerin üzerine Siyonizm karşıtı sloganlar yazarak nükleer anlaşmayı sabote etmeye çalıştığını söylemişti. Ayrıca, Devrim Muhafızlarını siyasete karışmak ve cumhurbaşkanlığı seçimindeki rakibi İbrahim Reisi'yi desteklemekle itham etmişti. Ruhani ile DMO arasındaki gerilim seçimden sonra Ruhani'nin 22 Haziran'da yaptığı bir konuşmadan sonra iyice arttı. Ekonomi politikaları ve özelleştirme üzerine değerlendirme yapan Cumhurbaşkanı, "ekonominin bir kısmı hükümetin elindeydi, ama biz onu 'elinde silahı, medyası ve başka şeyleri olan' bir hükümete

devrettik" dedi. Böylece DMO'yu doğrudan hedef alan Ruhani, bu durumun özel sektör yatırımlarını ve rekabeti olumsuz etkilediğini belirtti. Ruhani'nin danışmanı Hessemodin Ashna Twitter mesajında "Yüksek Güvenlik Konseyi'nin silahlı kuvvetlerin ekonomik faaliyetlerinin sınırlarını, araçlarını ve sonuçlarını tartışmaya devam edeceğini" yazdı.

Ruhani'nin konuşması hem Devrim Muhafızlarının hem de muhafazakâr cenahın tepkisini çekti. DMO Komutanı Muhammed Ali Caferi, "sadece silahlarımız değil, düşmanı ezen füzelerimiz de var... Silahsız bir hükümet aşağılanacaktır ve sonunda düşmana teslim olacaktır" dedi. Ruhani hükümetinin DMO'nun füze programına destek verdiğini ve DMO bağlantılı şirketlerin büyük alt yapı yatırımlarını üstlendiğini hatırlatarak, "bu beyler en zor işleri, en az kazançla Devrim Muhafızlarına veriyor ve sonra da DMO'ya haksız eleştiriler yöneltiyor" dedi ve hükümetin DMO'ya büyük miktarda borcu olduğunu söyledi. Caferi, DMO'nun iktisadi faaliyetlerinin amacının kazanç değil "yoksullukla mücadele, geri kalmış bölgelerde kalkınma planlarına yardımcı olma ve düşmanın İran üzerindeki ekonomik baskılarını hafifletme" olduğunu ileri sürdü. "Halkın ekonomik ve sosyal sorunlarına çözüm bulmanın ve İran ekonomisinin yabancılara bağımlılığını sona erdirmenin, devrimi ve kazanımlarını koruma çabalarının parçası" olduğunu söyleyerek DMO'nun iktisadi faaliyetlerini savundu. Ruhani'nin eleştirilerinin haksız olduğunu ifade eden Caferi, "Devrim Muhafızlarına yönelik haksız saldırılar

akla bu saldırıların arkasında başka amaçların olduğunu getiriyor; fakat birliğimizi muhafaza etmek için sessiz kalıyoruz” dedi. DMO sözcülerinin muhafazakâr ve radikal cenahlardan gelen ve “Devrim Muhafızları olmasaydı İran olmazdı” diyen bir koro, Cumhurbaşkanı Ruhani’yi ve ekibini yoğun şekilde eleştirmeye devam etti.

Muhafazakâr/radikal grupların sert muhalefetinin yanı sıra Rehber Ali Hamanei de Ruhani’ye ağır eleştiriler yöneltti. Batılı yaşam tarzını teşvik ettiğini ileri sürdüğü eğitim ve kültür politikalarından memnuniyetsizliğini zaman zaman ifade eden Hamanei, 7 Haziran’da bir grup öğrenciye hitaben yaptığı konuşmada hükümetin kültür politikalarını bir kere daha eleştirdi. Hamanei, ‘yumuşak savaşın subayları’ diye hitap ettiği öğrencilere “merkezî teşkilatta bir şeylerin yanlış olduğunu veya doğru çalışmadığını düşündüğünüz zamanlarda ateş etmekte serbestsiniz” dedi. Hamanei’nin ‘serbest ateş’ konuşması birçok çevrede Ruhani ve destekçilerine yönelik baskıların artırılması şeklinde değerlendirildi. Hamanei, 12 Haziran’da Ruhani ve üst düzey devlet görevlilerinin hazır olduğu bir toplantıda ulusal birlik ve beraberliğin önemine değinirken Benisadr örneğini hatırlattı. 1980-81 yıllarında İran’ın ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı olan Ebulhasan Benisadr’ın yaptığı gibi halkın yandaşlar ve karşıtlar diye ikiye bölünmesinin tehlikeli bir eylem olduğunu söyledi. Bu konuşma da birçok çevrede Ruhani’ye yönelik uyarı olarak görüldü.

Bu konuşmalarla Hamanei doğrudan Ruhani’yi hedef almamış olsa bile siyasi hasımları Cumhurbaşkanı Benisadr’a saldırmak için bunu

fırsat olarak değerlendirdi. Mesela Hamanei’nin DMO’daki temsilcisi Ali Saidi, “maalesef hem Amerikalılar hem de içimizde bazıları Devrim Muhafızlarına saldırıyor; Benisadr da Devrim Muhafızlarına saldırırdı” diyerek Ruhani’yi hedefe koydu. Saidi, Benisadr’ın ‘kutuplaştırma’ siyasetine açıklık getirmeye çalışırken de Ruhani’nin konuşmalarına atıfla “kutuplaştırmak, yani nükleer anlaşmanın taraftarları veya karşıtları, müzakere yanlıları ve karşıtları şeklinde kutuplaştırmak ülkenin güvenliğine zarar verir” dedi.

Böyle bir tartışma ortamında Cumhurbaşkanı Ruhani 23 Haziran Cuma günü katıldığı Kudüs Günü töreninden ayrılırken kalabalık bir grup tarafından ısıklandı ve yuhalandı. “Amerikan mollasına ölüm!” ve “Ruhani, Benisadr birlikteliğiniz kutlu olsun!” diye slogan atan protestocularardan kaçan Ruhani hızla arabasına bindi. Olayın ardından Ruhani destekçileri sosyal medya üzerinde “Ruhani yalnız değildir!” başlığı altında Cumhurbaşkanı Benisadr’a destek kampanyası başlattı.

Ruhani’yi Benisadrılaştırmak!

İran’ın ilk cumhurbaşkanı, Ayetullah Humeyni’ye yakın, Batı eğilimli ve ılımlı bir siyasetçi olarak tanınan Benisadr %70 civarında oy almıştı. Buna rağmen devletin, siyasetin ve ekonominin kontrolü için İslamcı radikallere karşı girdiği siyasi mücadeleyi kaybetti. Cumhurbaşkanı olmasına rağmen siyasi çekişmeler ve radikallerin artan gücü nedeniyle ülkenin idaresinde pek etkili olamadı. Nihayet radikallerle girdiği uzun polemikler ve mücadelenin sonunda Meclis tarafından görevden azledilmesine karar verildi. Benisadr, cumhurbaşkanı

seçilmesinden yaklaşık on sekiz ay sonra ülkeden kaçmak zorunda kaldı.

Benisadr olgusu, İslam Cumhuriyeti düzeninde seçimle işbaşına gelinen makamlar için örnek oluşturdu. Ne zaman seçilmiş yetkililer, arkalarındaki halk desteğine güvenerek yerleşik düzene karşı meydan okursa Benisadr olgusu hatırlatılır. Nitekim bazı kimseler eski cumhurbaşkanları Hatemi’ye ve Ahmedinejad’a Benisadr’ın akıbetini sık sık hatırlattı. Aynı şey şimdi Ruhani için söz konusu. Benisadr olgusu, Devrim sonrası İran siyasi kültüründe dört şeyi gösterir. Birincisi, gerek paylaştıkları değerler gerekse siyasi geçmişleri nedeniyle iktidar halkasının merkezinde olan siyasi seçkinler kısa bir süre içerisinde rahatlıkla sistemin dışına itilebilir. İkincisi, arkasında halk desteği ne kadar büyük olursa olsun cumhurbaşkanı, ülkedeki güç merkezlerinden sadece birisini temsil eder. Üçüncüsü, cumhurbaşkanının arkasındaki halk desteğine güvenerek yerleşik düzene karşı mücadele içine girmesi ve düzeni değiştirmeye çalışması söz konusu değildir. Son olarak Benisadr olgusu, devrimci seçkinler arasında rejimin meşruiyet kaynakları, dış politika, ekonomi, kültürel ve sosyal politikalar konularında temelli görüş ayrılıkları olduğuna işaret eder.

İkinci dönemde oylarını artıran Ruhani’nin akıbetinin Benisadr’a benzeyip benzemeyeceği ayrı bir tartışma konusu. Fakat hem içeriden hem de dışarıdan gelen baskılar, Ruhani ve destekçilerine Benisadr’ı hatırlatmaya devam edecek. ○

Yrd. Doç. Dr. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ORSAM Ortadoğu Danışmanı